

На 22 декември 1853 год. руският посланик въ Лондонъ — Бруновъ е казалъ, „че се надява, какво Англия не ще се намѣси на страната на Турция — което би било чудовишно“. Лордъ Калдеронъ казва само загадъчно; „надявамъ се войната да бжде кжса.“¹⁾

Русия започва окупацията на дунавските княжества, за да осигури базата си и Англия не се обявява решително срещу това.

Тя е искала щото Русия да се ангажира, колкото е възможно повече, въ войната и да предизвика съ нея повече държави. Едва на 23 юлий 1853 год., следъ като създаде своята голѣма коалиция, Англия подава една рѣзка нота, съ която настоява Русия да изпразни незабавно завзетитѣ области, понеже не може да търпи да бждатъ заети тѣ по-дълго време отъ руски войски.

Очевидно е, че никоя държава съ достойнство не би сторила това, най-малко Русия, която считаше, че има пълно право да воюва за защита на поробенитѣ, особено когато цѣла Европа настрѣчвава упорството на тираническа Турция „и по такъвъ начинъ я още повече деморализира“, както се изразявалъ Николай.

Най-после англо-френцитѣ имаха отдавна дирената отъ тѣхъ война (априлъ 1854 год.); тѣ спечелиха и военната помощ на Австрия и Прусия. Последнитѣ побързаха да се споразумеятъ съ Турция, че не ще преговарятъ за миръ по отдѣлно съ Русия²⁾. Австрия живѣеше съ мисълта да вземе дунавските княжества заедно съ Бесарабия и допринесе извънредно много за поражението на Русия.

Ето какъ Бисмаркъ, като пълномощенъ министъръ, въ своитѣ доклади очертава политиката на Австрия: „азъ съмъ напълно увѣренъ, че Австрия се занимава по-малко съ възстановяването на мира, отколкото съ използване положението на Русия. Австрия иска присъединяването на дунавските княжества и устието на Дунава“. И малко по-късно, (17 юний 1855 г.) той пише: Австрия продължава да върши всичко, за да може да окупира дунавските княжества и да владѣе Дунава по цѣлото му протяжение; тя даже преговаря съ Русия, за да постигне това. На 19 май 1857 год. Бисмаркъ донася: „Графъ Рехсбергъ казва, че по въпроса за княжествата Австрия не ще отстъпи на никаква цена и ще се бори до край срещу създаването на една нова Сардиния на източния фронтъ“³⁾.

За първи пѣтъ въ историята Австрия се явява така открито насочена къмъ Балканитѣ. Русия бѣше поразена и следъ смъртта на Николай I, неговиятъ наследникъ се опита да сключи миръ веднага, но Англия не се съгласи. Противилъ се е на единъ по-умѣренъ миръ и Наполеонъ III.⁴⁾

Така се разви една отъ най-голѣмитѣ борби на изтокъ, която има извънредно сериозни послѣствия. Предизвикана отъ незначителенъ поводъ, тя имаше въ основата си една и сѣща причина: кой ще господствува на изтокъ? Положението, създадено въ 1830 год. за Англия бѣше невъзможно. Не че то създаваше близка опасностъ за нейната най-ценна колония, но защото съставляваше една отъ най-голѣмитѣ придобивки въ руската източна политика: то засѣнчаше Британия, която бѣ всѣкога свикнала да диктува и направлява. Англия не остана спокойна, докато не заличи съвсемъ впечатлението отъ Одринския миръ.

На своя двубой съ Русия Англия успя да придаде широко европейски и даже человѣколюбивъ херактеръ, като постигна най-после едно пълно изолиране на Русия. Англия успя даже, когато бѣше очевидно, че най-голѣмата политическа полза, която би извлекла Русия отъ победата си щѣше да бжде едно голѣмо човѣшко дѣло: разчистване на една неизлѣчима тирания въ източна Европа, за да процвѣтатъ нѣколко трудолюбиви, способни за напредѣкъ християнски страни.

Русия загуби изключителното право на покровителствуване християнскитѣ народи въ новосъздаденитѣ княжества и въ владенията на султана. То се замѣня се застѣпничеството на всички по-голѣми европейски държави предъ Турция. Силитѣ осигу-

¹⁾ Etude sur la guerre de Crimée etc. стр. 365.

²⁾ На 2 декември се сключва договора между Прусия и Австрия за съвмѣстно действие срещу Русия на страната на западнитѣ държави, за да се потвърдятъ думитѣ, казани нѣкога отъ князь Шварценбергъ, че „Австрия ще очуди свѣта съ своята неблагодарностъ“. (А. А. Гирсъ. Россія и ближний Востокъ, стр. 119).

³⁾ Correspondance diplomatique de M. de Bismark 1851—59. Paris, 1883, т. I; кореспонденция отъ 22 юлий 1854 г. Гл. сжщо: т. II, стр. 32 и 264.

⁴⁾ Бисмаркъ характеризира Наполеона III по следуюция начинъ: „Наполеонъ едва не мисли да навлѣзе въ Одеса и отъ тамъ въ Цариградъ; една голѣма авантюра, не ще съмнение — но този човѣкъ е способенъ на всички авантюри“. Единъ старъ френски дипломатъ ми каза за Наполеонъ III: Този човѣкъ ще ни погуби съ своитѣ капризи и капризитѣ на императрицата. (Corresp. т. II: писмо 13. IV. 1855 г.).